

THÚ CHƠI THỦY TIÊN

NGUYỄN THUẬN HÓA

Thủy Tiên có tên khoa học là *Narcissus*, cùng loại Daffodil, họ hàng với Tulip. Thủy Tiên nhập cảng từ Hồng Kông sang, bày bán ở các khu chợ Tàu. Người Phuộc Kiến thích chơi TT hơn cả, người Đài Loan thường không biết TT là gì. Bởi thế nên đến các tiệm của người Hồng Kông để chọn lựa. Người ta bày bán những củ thủy tiên khô nhu bày bán hành tây vào khoảng 3 tuần trước ngày Tết Nguyên Đán.

Củ TT hạng nhất được đóng hộp để giữ cho các nhánh khôi bị gãy dập khi di chuyển. Củ thường lớn, chắc, có nhiều đò hoa. Còn loại hạng nhì, ba thì được bày bán tùng thùng lớn tha hồ chọn lựa. Nhánh được gọi là giò hoa và có từ 3 đến 8 giờ, mỗi giờ sẽ vươn lên một chùm hoa, khoảng 6 tối 10 bông, không nở đồng đều. Hoa tỏa ra một mùi thơm nhẹ nhàng quý phái ngọt ngào làm ngây ngất lòng người, như những câu chuyện Tàu thường kể.

Hoa có 5 cánh trắng bạch ngọc tinh khiết. Nếu ở giữa hoa nổi lên một giải vàng rực rỡ liên kết vào nhau tạo thành nhị hoa thì được gọi là HOA ĐƠN và các cụ ví von như "đĩa ngọc chén vàng". Còn HOA KÉP có hai lớp cánh trắng và nhị hoa tua tua, không tầng lớp, nên chẳng được ưa thích. Người ta lấy hoa ướp trà và pha vào nước làm bánh cuối năm.

Người ta thường chọn mua củ HOA ĐƠN là loại rễ mọc lồi ra và nhẹ. Trái lại củ HOA KÉP là loại mọc rễ lõm vào, nặng và tròn hơn. Tùy theo cái khéo léo của người tia và việc chọn TT dựa vào củ tốt, dễ tia, tròn trặn để dễ đặt vào bát cổ không xiêu vẹo lệch lạc. Người ta cũng bán những loại bát dụng TT bằng plastic có chân và để nặng để giữ củ khỏi xiêu vẹo khi tia xong, trông rẻ tiền, nhưng nếu đã biết thú chơi TT thì phải biết đó là thứ hoa quý, không thể để chổ nào cũng được.

TỈA THỦY TIÊN

Các cụ ta thường đưa ra hai cách tia TT. Một là tia gọt sơ sài rồi trồng lên bát trấu hay cát, tuối bón hàng ngày chờ tới khi đâm bông. Lối này chẳng cần mất công phu, và cũng giống trồng Daffodil hay Tulip là cứ lấy củ khô vùi sâu quá vài inches dưới đất vào mùa thu thì tức khắc sẽ có hoa vào mùa xuân như các sách dạy trồng loại này chỉ dẫn. Hoa nở bung, thân cao nghẽo nghện, là tua tua, thấy bày bán vào dịp cận Tết, đầy dẫy ở các siêu thị. Người không thường tận và chưa chơi hoa TT bao giờ, thấy thế sẽ thất vọng tràn trề vì thực tế không giống như trong sách tả nghệ thuật chơi hoa.

Lối tia gọt và trồng TT trong nước mới đáng để người sành chơi o bế và say mê tạo nên một tác phẩm nghệ thuật điều luyện trong những ngày Tết.

Thủy Tiên mua về được ngâm nước qua đêm để cho các tế bào ngấm nước sống lại. Nên dùng loại nước không có nhiều phèn, chloride. Xưa kia người ta dùng nước mua hay nước suối hay nước giếng tinh khiết, nay chúng ta dùng loại nước drinking water bán đầy rẫy ở các siêu thị. Đôi khi vực những mảng tuyết lớn về để tan trong chậu dùng tạm cũng tốt.

Thủy Tiên được vót lên, bóc những lớp bẹ khô bên ngoài; còn lớp tươi ló ra như củ hành thì được bóc vỏ. Các nhà sành tia gọt thường có những con dao sắc bén tia gọt hình lá lúa (tương đương dao mổ lưỡi số 11), vuông góc hay dao lòng nồng (tương đương dao mổ

luõi số 15). Lấy dao vuông góc (số 15) rạch nhẹ chu vi của cù và bóc dần dần, dao lá lúa (số 11) để lùa vào những kẽ nhỏ và để moi móc. Đừng cắt ngang cù gần nơi lõi rễ vì như thế rễ bị đứt không mọc dùn ra được. Do đó việc bảo trì mầm rễ phải được tuyệt đối thi hành.

Tia gọt dần dần cho tới tận mầm màu xanh ngọc bích mời dùng tay. Tia gọt như thế chỉ là cách giúp cho mầm dễ vuơn lên, đúng thẳng theo chiều muốn, không bị những lớp bên ngoài ngăn chặn.

Thùy Tiên sau khi được tia gọt cẩn thận, được đặt lại trong chậu với nước mới và úp mặt vừa tia xuống để nhựa chảy ra. Ngâm một ngày nữa, vớt ra thay nước. Cù TT được rửa thật sạch những chất nhựa nhòn bám vào và cẩn thận dùng làm gãy mầm hay rẽ non đang lú.

Bây giờ đến lúc tia lá và giờ hoa. Đây là cách muốn hâm lá và giờ hoa theo ý muốn, ý tưởng tượng đã sẵn có trong đầu óc khi dự định chơi hoa TT rồi. Vì đó chính là một nghệ thuật mà người nghệ sĩ đã thoáng vê nhanh trong óc một hình ảnh với lòng rào rạt cảm xúc chỉ đem ra để cố gắng thực hiện như đưa một tưởng tượng ra một hiện thể.

Muốn tia cho là ngoằn ngoèo nhu sợi serpentin, chỉ có giờ hoa vuơn lên giữa đám lá uốn quăn thì phải tia sâu vào đốt nơi gốc lá dính vào cù. Hãy vặt nhẹ bờ lá non trắng xanh ngọc bích để tạo một vết sẹo lỗ chỗ. Tia nhu thế cốt ý dùng vết sẹo hâm lá không dễ dàng vuơn lên, thân lá sẽ gồng sức cao nhưng bìa lá vì có vết sẹo co rúm lại nên lá sau này sẽ uốn éo lượn sóng. Tuy nhiên vì tia gọt quá sớm, TT sẽ yếu và dễ thui vì chạm vào mầm rễ, nên phải là người điêu luyện mới dễ thực hiện được kiểu uốn spiral này.

Khi lá đã nhu thì phải lấy dao vuông góc (số 15) khẽ đưa dọc bìa lá, hót một chút thôi, ở một bên, để lá mọc lên sẽ uốn cong xuống. Tùy từng sự phác họa dự định trong đầu óc, mỗi người sẽ tia lá làm sao để có một vùng lá nhu ý muốn. Nếu muốn tia theo lối cánh sẻ, lá nọ đan chéo lá kia, thì lấy luõi dao lá lúa (số 11) đâm nhẹ xuyên qua giữa tàu lá cũng là để tạo sẹo, khi lá mọc vuơn, sẻ phình ra ở giữa, chỉ việc đưa lá uốn săn khác chui qua đan chéo. Thật ra tất cả chỉ tạo một cái sẹo để lá phải uốn theo cánh sẻ hay cuốn tròn.

Giờ hoa cũng không nên để vuơn cao quá, cũng phải hâm bằng cách tạo chút sẹo ở hai bên tùy ý muốn cao thấp trên đám lá.

NGHỆ THUẬT CHƠI THỦY TIỀN

Sau khi TT được gọt tia, vẫn phải được ngâm nước, thay nước hàng ngày và đặt ngay ngắn trong chậu theo ý muốn. Phải đến ngày thứ 4 hay thứ 5 rẽ trắng mới trổ ra nhu đám râu bạc. Rẽ phải được bảo vệ và gìn giữ vì rất giòn và dễ gãy. Đôi khi, dùng bông gòn thấm nước thả nhẹ lên mặt trên của rẽ để hút nước đồng đều. Nên nhô rẽ càng dài, càng mạnh thì hoa càng vững càng bền.

Khi rẽ trổ ra thì lá và đọt hoa sẽ sung sức vuơn mạnh. Xua kia ở bên nhà, TT phải mang phơi sương; tránh gió tây bắc để khỏi bị ướt thối. Nhưng ở Mỹ hay Canada điều đó không còn quan trọng nữa vì đã có những spray thay cho sương sớm, có đèn để cây đủ ánh sáng, có nước drinking water để tránh phèn đọng.

Tại miền Đông Bắc Mỹ, TT được chăm sóc dưới tầng hầm vừa tránh không khí khô ráo của heater vừa mát và dùng đèn chiếu thay thế ánh nắng mặt trời. Cũng tại vùng này người ta tia và gọt TT 3 tuần trước Tết. Nhưng tại California thì phải coi chừng, có khi chỉ tia trước mười ngày hay một tuần lễ mà thôi.

Thùy Tiên phải canh nhu tre nít vì ai cũng muốn hoa sẽ nở vào ngày mồng một Tết lấy hên. Vì thế nhiều người dùng đá lạnh để làm cây lớn chậm lại, hay tắt bớt đèn để cây thiếu ánh sáng.

Khi muốn cây vọt nhanh lại mang lên nhà để bên cửa sổ phơi nắng hoặc đổ thêm nước ấm vào chậu.

Nếu tiên đoán hoa sẽ nở trước mồng một Tết, thì phải dùng đủ mọi cách hâm nhu kẽ trên.

Các cụ xưa thường lấy lòng trắng trứng, dùng bút lông phết lên nụ hoa khi còn ướt nụ, đợi 30 phút trước Giao thừa lấy nước ấm rửa sạch, hoa sẽ nở bung rực rỡ. Đừng dùng crazy glue, hoa sẽ chẳng bao giờ nở được.

Rẽ cũng là một hứng khởi nghệ thuật. Rẽ trắng muốt nhu sợi cuốc sấp xếp đều trên bát cổ sứ trông rất nên thơ và mắt mắt.

Thùy Tiên được tia gọt như thế rất công phu. Những nhà hàng bán hoa và bonsai thường tia sẵn để bán. Nhưng gọt tia vẫn là cái thú của người quân tử vì đã biết tạo một nghệ thuật tự tay mình để mọi người thường thức và trầm trồ khen ngợi như một nghệ sĩ được vinh danh. □